

**Установа адукацыі
“Мар’інагорскі дзяржаўны ордэна “Знак Пашаны”
аграрна-тэхнічны каледж
імя У.Е.Лабанка”**

Навукова-практычная канферэнцыя

«ЗЯМЛЯ – НАШ АГУЛЬНЫ ДОМ»

Секцыя

«САЦЫЯЛЬНА-ГУМАНІТАРНЫЯ НАВУКІ»

Даследчая работа

**Гісторыя ваенных падзей у помніках па
вуліцы Кастрычніцкая**

Аўтар - Лахадыр Іван Дзмітрыевіч, 115М група (ІІІ курс)

Кіраўнік - Кушняроў Вадзім Анатольевіч

п. Мар’іна, 2020

Змест

Уводзіны.....	3
Помнікі па вуліцы Кастрычніцкая.....	4
Адлюстраванне подзвігу народа ў помніках.....	5
Заклучэнне.....	7
Спіс выкарыстаных крыніц.....	8
Дадатак.....	9

Уводзіны

У 2019 годзе Рэспубліка Беларусь адзначыла 75-годдзе з дня вызвалення краіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, а ў 2020 годзе мы адзначаем 75-годдзе Вялікай Перамогі. Працягваецца час малой радзімы. У даследчай рабоце вырашана спалучыць гэтыя важныя падзеі: прасачыць, які адбітак аставіла Вялікая Айчынная вайна ў гісторыі малой радзімы – горада Мар’іна Горка. Як ушаноўваецца памяць пра гэтыя трагічныя падзеі. Высветліць, што вядома сучаснай моладзі пра тое, як вялі барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі насельніцтва нашага горада.

Мэта дадзенай даследчай работы: адлюстраваць ваенныя падзеі праз гісторыю помнікаў па вуліцы Кастрычніцкая.

Задачы:

- пазнаёміцца з дакументальнай літаратурай, прысвечанай ўдзелу жыхароў Пухавіцкага раёна ў падзеях Вялікай Айчыннай вайны,
- вывучыць гісторыю помнікаў па вуліцы Кастрычніцкая ў горадзе Мар’іна Горка,
- прадставіць гісторыю ваенных падзей на тэрыторыі Пухавіцкага раёна праз помнікі па вуліцы Кастрычніцкая.

Аб’ектам даследвання з’яўляюцца помнікі Герою Савецкага Саюза Васілю Фёдаравічу Токараву, камсамольцы Любе Гайдучонак, помнік савецкім воінам, партызанам і падпольшчыкам, загінуўшым у барацьбе з фашысцкімі захопнікамі, помнік-САУ у гонар танкістаў-вызваліцелей горада.

Асноўны метады, выкарыстаны для стварэння работы, - пошукавы, работа з дакументамі.

Актуальнасць работы: захаванне памяці пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны, рознабаковае вывучэнне гісторыі малой радзімы, шанаванне памятнай даты - 75-годдзе з дня вызвалення краіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайны.

Помнікі па вуліцы Кастрычніцкая

Вуліца Кастрычніцкая ў горадзе Мар'іна Горка – адна з цэнтральных у адміністрацыйным цэнтры Пухавіцкага раёна. Уезд у горад адбываецца менавіта праз гэтую вуліцу. Трапляючы на яе, можна даведацца шмат цікавых фактаў не толькі па гісторыі горада, але і Пухавіцкага раёна ўвогуле.

Спускаючыся да рэчкі Цітаўка, можна натрапіць на помнік Герою Савецкага Саюза Васілю Фёдаравічу Токараву – удзельніку вызвалення Пухавіччыны.

Гуляючы бліжэй да цэнтра горада, не мінём парк імя Любы Гайдучонак. Парк названы ў гонар камсамолкі-партызанкі. Тут жа размешчана стэла з яе барэльефам.

У цэнтры, каля чыгуначнага вакзала размешчаны помнік савецкім воінам, партызанам і падпольшчыкам, загінуўшым у барацьбе з фашысцкімі захапнікамі, мемарыяльны знак, які ўшаноўвае памяць пра загінуўшых ураджэнцаў Пухавіцкага раёна падчас вайны ў Афганістане, помнік-САУ у гонар танкістаў-вызваліцелей горада.

Далей, каля Пухавіцкага раённага ваеннага камісарыята знаходзіцца камень у памяць пра чырвонаармейцаў, расстраляных фашыстамі восенню 1941 года на станцыі Пухавічы.

Адлюстраванне подзвігу народа ў помніках

Помнік Герою Савецкага Саюза Васілю Фёдаравічу Токараву – удзельніку вызвалення Пухавіччыны. 4 ліпеня 1944 года ўдзельнічаў у адбіцці шасці контратак праціўніка каля вёскі Вузляны. Паранены, не пакінуў поля бою. Памёр ад ран 4 ліпеня 1944 года. Помнік В.Ф.Токараву размешчаны на брацкай магіле савецкіх воінаў, якія загінулі ў час вызвалення раёна.

Васіль Фёдараўч Токараў нарадзіўся 19 жніўня 1913 года ў г.п.Дняпроўскае Днепрапятроўскай вобласці. Скончыў 7 класаў і працаваў у леспрамгасе Таштагольскага раёна Кемераўскай вобласці. У Чырвонай Арміі з 1942 года. Ваяваў на Заходнім, Цэнтральным і 1-ым Беларусім франтах. Прымаў удзел у абарончых баях на елецкай напрамку, у Арлоўскай, Чарнігаўска-Прыпяцкай, Гомельска-Рэчыцкай наступваючых аперацыях. Быў паранены. Наводчык гарматы 220-га гвардзейскага знішчальнага проціватанкавага артылерыйскага палка малодшы сержант Токараў праявіў сябе пры вызваленні Беларусі.

4 ліпеня 1944 года занялі добрую пазіцыю ў раёне вёскі Узляны Пухавіцкага раёна, адкрылі стрэльбы па вогненых кропках ворага. Раніцай пры падтрымцы артылерыйскага і мінамётнага агня стралковыя падраздзяленні нашых войскаў пайшлі ў атаку. Вораг аказаў моцнае супраціўленне, пераходзячы час ад часу ў контратакі. Калі загінуў камандзір гарматы, Васіль Токараў яго зняніў. Адбіў 5 контратак ворага, знішчыў каля 150 гітлераўцаў. У баі быў паранены, але не пакінуў поле бою. Памёр ад ран на месцы бою. Званне Героя Савецкага Саюза яму прысвоена пасмяротна, 22 жніўня 1944 года. Яго імя носіць адна з вуліц нашага горада.

Парк імя Любы Гайдучонак названы ў гонар камсамолкі-партызанкі. Нястомна працавала над стварэннем падпольных арганізацый моладзі. У маі 1943 года, выконваючы адно з баявых заданняў, трапіла з таварышамі ў нямецкую засаду. Параненая ў нагу, не магла схавацца ад ворагаў, прыкрыла адход партызанаў і, не жадаючы трапіць у рукі ворага, застрэлілася.

Маладая настаўніца камсамолка Люба Гайдучонак у пачатку вайны была эвакуіравана ў савецкі тыл. Але не магла знаходзіцца ў тыле, калі родную зямлю таптаў вораг. Звярнулася з просьбай накіраваць яе на родную Міншчыну, і ўжо летам 1942 года апынулася ў партызанскім атрадзе. Яна звязалася з падпольшчыкамі Мінска, знаходзіла аднадумцаў у навакольных мястэчках, наладжвае барацьбу з акупантамі. У апошні дзень свайго кароткага жыцця як старэйшая групы, яна дала каманду сваім таварышам адыходзіць, сама прыкрывала іх адыход агнём свайго аўтамата.

Помнік савецкім воінам, партызанам і падпольшчыкам, загінуўшым у барацьбе з фашысцкімі захапнікамі, які размешчаны на прывакзальнай плошчы, змяшчае інфармацыю пра тое, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Пухавіцкага раёна дзейнічалі партызанскія брыгады “Беларусь”, “Буравеснік”, імя Калініна, “Полымя”, 1-я, 2-я, 3-я Мінскія, асобныя партызанскія атрады “Мясцовыя”, “Мсціўцы”; а таксама і пра тое, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны з ліпеня 1941 года да студзеня 1944 года ў горадзе

Мар'іна Горка дзейнічала партыйна-камсамольскае падполле пад кіраўніцтвам Пухавіцкага падпольнага райкама КП (б).

Тут жа знаходзіцца і помнік-САУ у гонар танкістаў-вызваліцелей горада. Сведчыць пра тое, што Пухавіцкі раён вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў 2 ліпеня 1944 года войскамі 3-й, 48-й, 65-й армій і 16-й паветранай арміі 1-га Беларускага фронту ва ўзаемадзейні з мясцовымі партызанскімі злучэннямі і падпольнымі арганізацыямі.

У канцы чэрвеня 1941 года раён быў акупіраваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Ворагі занялі ваенны гарадок у Мар'іна Горцы, аэрадромы ў Сінчы, Скобраўцы, Пухавічах. У вялікіх населеных пунктах з'явіліся гітлераўскія гарнізоны. У канцы верасня 1941 года каля вёскі Блонь ва ўрочышчы Папова Горка было расстала 1200 грамадзян яўрэйскай нацыянальнасці з горада Мар'іна Горка і вёскі Пухавічы. У кастрычніку 1941 года на чыгуначнай станцыі Пухавічы было расстраляна больш за 200 ваеннапалонных Чырвонай Арміі – памяць пра гэтыя падзеі ўшаноўваецца праз камень каля ўваходу ў Пухавіцкі раённы ваенны камісарыят.

За гады акупацыі на тэрыторыі Пухавіцкага і Рудзенскага раёнаў фашысты правялі пяць карніцкіх аперацый, знішчылі больш за 6000 мірных жыхароў, калі тысячы загналі ў фашысцкі палон. Спалілі 4 вёскі разам з жыхарамі.

Усяго на тэрыторыі Пухавіцкага раёна размешчана больш за 150 брацкіх магіл, месцаў пахавання воінаў, партызанаў, ахвяраў вайны. Устаноўлена больш за 50 абеліскаў і помнікаў героям, загінуўшым на пухавіцкай зямлі.

Пухавіччыну вызвалялі войскі 1-га і 2-га Беларускіх франтоў у ходзе праведзенай на другім этапе аперацыі “Баграціён”, якая праходзіла з 29 чэрвеня да 4 ліпеня 1944 года.

27 чэрвеня 1944 года танкавы корпус генерала Бахарава і гвардзейскі корпус генерала М.Ф. Панова акружылі 40-тысячную групоўку праціўнікаў у раёне Бабруйска. Баі ішлі два дні і былі ўпартыя і жорсткія. Бабруйск быў вызвалены 29 чэрвеня. Генерал М.Ф. Паноў атрымаў новую задачу – наступаць уздоўж шашы Бабруйск – Мінск на Пухавічы.

Ужо некалькі дзён у гэтым напрамку вялі разведку байцы гвардзейскага матацыклетнага батальёна. Па яго слядах ішла гвардзейская танкавая брыгада палкоўніка Б.В.Шульгіна з палком знішчальнай артылерыі, самаходна-артылерыйскім палком і сапёрным батальёнам.

Воінам гвардзейскага сапёрнага батальёна палкоўніка Гудымы ўдалося непрыкметна для ворага падрыхтаваць пераправу цераз раку Таль і ўдарыць па варожых пазіцыях. Тут асабліва вызначыўся танкавы батальён капітана К.І. Навумава, які нанёс ўдар з тылу.

3-ці матастралковы батальён капітана І.Р.Кабякова, зламаўшы супраціўленне праціўніка, праследаваў яго і 3 ліпеня ўступіў у Мар'іну Горку.

Заклучэнне

Па афіцыйных падліках, Пухавіцкі раён (у сённяшніх межах) страціў у другой сусветнай вайне - 11 238 чалавек, дзе:

- 1) 5895 чалавек мірнага насельніцтва;
- 2) 4141 чалавек загінула на франтах;
- 3) 1192 чалавек у партызанскіх атрадах.

І кожны з іх мае права на захаванне памяці.

Цячэ рака часу. Мінула шмат часу з таго дня, калі разгарнуліся вялічэчныя вароты вайны. Праходзіць час – зарастаюць шрамы акопаў, знікаюць папялішчы спаленых вёсак і гарадоў, вырастаюць новыя пакаленні. Але назаўсёды павінны застацца ў памяці людской імёны тых, хто загінуў, абараняючы мір і спакой на нашай зямлі.

Вялікая Айчынная вайна ўвайшла ў нашу гісторыю як небывалая барацьба не толькі па жорсткасці, трагізму, але і гераізму.

Шлях да Перамогі быў доўгім і цяжкім. Цікаваць да падзей тых гадоў, да асмыслення наступстваў і ўрокаў вайны не слабее, яна тлумачыцца і той роляю, якую адыграла вайна ў жыцці сучаснага пакалення. Таму ведаць гісторыю ваенных падзей, якія адбываліся на тэрыторыі той мясцовасці, дзе нарадзіўся і жывеш, - святы абавязак кожнага з нас. Бо калі будзеш ведаць гэтую трагічна-гераічную гісторыю, зможаш сам ацаніць кошт не толькі перамогі, але і мірнага сучаснага жыцця. А значыць, прыкладзеш максімум намаганняў для таго, каб падобная гісторыя не паўтарылася.

Спіс выкарыстаных крыніц

1 Котеленец, А. Советские партизаны [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://profilib.org>. – Дата доступу: 24.09.2018

2 Памяць: Пухавіцкі раён: Гіст.-дак. Хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі/ Укл. А.А.Прановіч. – Мінск: Беларусь, 2003. – 749 с.

Дадатак1. Анкета для аднагрупнікаў, вынікі анкетавання

Анкета:

1. Калі Рэспубліка Беларусь адзначае Дзень вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў?
2. Ці вядома, што Пухавіцкі раён быў вызвалены не 3 ліпеня?
3. Калі быў вызвалены Пухавіцкі раён?
4. Помнікі якім ваенным падзеям размешчаны ў горадзе Мар'іна Горка?
5. Ці ведаеце, дзе размешчаны помнік Герою Савецкага Саюза Васілю Токараву?
6. Чыё імя носіць парк адпачынку ў горадзе Мар'іна Горка?
7. Ці ведаеце, якая інфармацыя змешчана на 4-х баках стэлы, размешчанай недалёка ад прывакзальнай плошчы?
8. На якім з помнікаў змешчана інфармацыя, што Пухавіцкі раён быў вызвалены 2 ліпеня 1944 года.

Вынікі анкетавання:

У апытванні прыняла ўдзел 25 навучэнцаў

№	колькасць правільных адказаў	варыянты адказаў
1	25	3 ліпеня
2	4	Не задумваўся, думаў, што 3 ліпеня
3	4	3 ліпеня
4	2	Стэла, танк, пушка
5	7	У цэнтры
6	20	Проста парк
7	2	Пра вызваленне раёна
8	2	На стэле

